

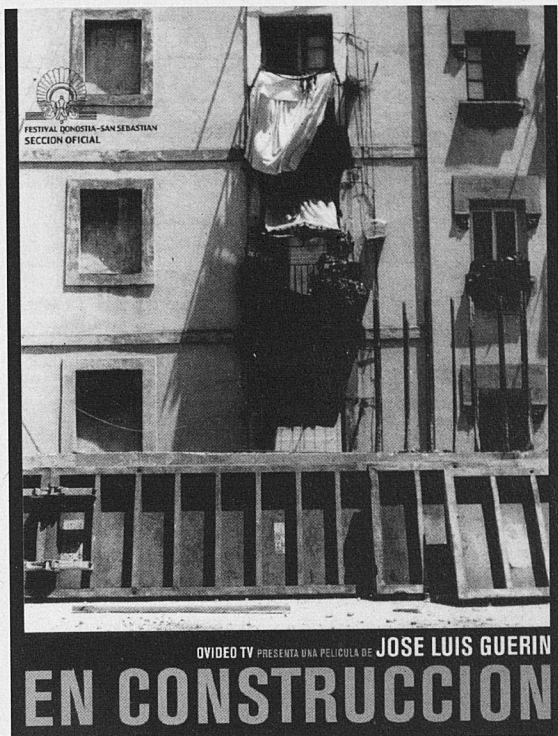
Els espectadors d'*En construcció*

Pere A. Pons

A l'hora de fer crítiques de llibres o ressenyes de pel·lícules, no som gens ni mica partidari de fer servir tesis sociològiques per explicar o valorar les obres en qüestió. Els crítics o els ressenyistes que ho fan —ho tenc comprovat— solen ser, no només els menys incapaços d'entendre i apreciar la feina dels creadors i el valor de les seves obres, sinó també els menys interessats a gaudir-ne o, fins i tot, a treure'n algun profit —un profit diguem-ne íntim o humà, un profit que pot ser un aprenentatge moral o un plaer gratuït i aparentment sense significat. Cada vegada que llegesc un crític que recrimina a un escriptor o un director de cine que és poc fidel a la realitat, sé sense cap mena de dubte que estic davant d'una mona il·letrada, d'un pobre manobre pedestre del mal gust, davant d'algú que, sistemàticament i per simple i inextirpable inèpcia, confon la desgràcia amb l'autenticitat, la vida confortable amb la hipocresia i la intel·ligència amb la fantasia. De la mateixa manera, cada vegada que em cau a les mans alguna ressenya que diu que una pel·lícula o un llibre tracten de la decadència moral de Nord-amèrica o de la hipocresia perversa de la societat occidental en ple, sé també —sense ni una mínima ombra de dubte— que estic davant algú que, de jove, aspirava a revoltar el món i que ara, d'adult, ja només pot aspirar a curarse les morenes. Ara bé: tot això no vol dir que, quan no se n'ha de fer una crítica o una ressenya (és a dir, quan no s'ha d'oferir a un públic determinat un text eminentment explicatiu i raonadament valoratiu), les pel·lícules i els llibres —i, si és el cas, les pintures, les cançons, els ballets, les escultures, les peces de ceràmica o els tapissos de macramé— no es puguin fer servir com a pretext per explicar un tema que, en un principi, no té res a veure amb l'art.

Quan, ara deu fer sis o set anys, es va estrenar l'última pel·lícula de José Luís Guerin, el documental *En construcció*, es va produir un fenomen sociològicament fascinant. La pel·lícula sobretot va entusiasmar, fins al deliri i la més enervada emoció, tots aquells espectadors —els burgesos suposadament progressistes i la seva quitxalla— que, veient-la, no podien sinó sentir-se com estrangers davant el personal que, d'una manera tendra però també molt crua, apareixia en pantalla. *En construcció* —el lector segur que ho recorda— era el relat veraç de les brutals transformacions urbanístiques que, a causa de la forta especulació immobiliària que assola Barcelona des de fa anys, s'han produït els últims lustres al barri del Raval, l'antic barri xino de la ciutat, el barri —tal com diu la postal degradada i mítica— de les putes, els pobres i, ara, els immigrants. La càmera de Guerin feia de testimoni mut d'uns personatges que, en les seves vides particulars, sofrien els canvis profunds que s'esdevenien al barri, ja fos perquè hi vivien (els veïns), ja fos perquè treballaven en l'obra (els obrers). Bé, supòs que per culpa de l'èxit una mica patètic i pastoset que em va semblar que tenia la pel·lícula, quan es va estrenar em va fer molta pesera d'anar-la a veure: el tema m'interessava, però n'havia sentit a parlar tant que tenia la sensació que ja me la sabia sencera; Guerin em semblava un creador prou interessant, però sospitava que el Guerin del Raval no ho seria tant com el d'Innisfree... Sigui com sigui, la cosa és que no vaig veure la pel·lícula fins fa un parell de setmanes. I quina no va ser la meua sorpresa en comprovar que, el que jo em pensava que havia estat, només, un altre número del circ habitual dels burgesos progressistes que infecten l'actual societat occidental, en realitat havia estat un exercici tètric

només se'n senten els desenllaços dels seus drames domèstics a la tele. I algú potser dirà que això és per culpa de la injustícia social que assota el món d'avui, la qual cosa és certa, però tampoc no ho és del tot, perquè si el noi, en comptes de fumar porros i emmalaltir de gelosia pensant en la seva pobra noia que ha de fer puta, es decidís a treballar, la seva situació vital, heroicament, potser canviaria.

Els altres dos personatges, la parella desavinguda d'obrers, en principi semblen menys sòrdids que els dos nois. D'autenticitat en el sentit positiu o exemplar de la paraula, però, no crec que hi hagi cap espectador mínimament sensat, informat i sensible que sàpiga trobar-ne enlloc. Un és el típic obrer amargat i físicament devastat que, de la vida, ja només n'espera poder passar-la sense greus preocupacions ni penúries insuportables. Solitari sense remei, bevedor per salvar-se del cap que li dona massa voltes (escarrufa l'escena en què explica com passa les Nits de Nadal, sol i amb dues ampolles de conyac, que es beu tan ràpid com pot per adormir-se tot d'una), és el típic obrer que, si és un pur pragmàtic, és perquè qualsevol idea o esperança li resultaria del tot hostil. L'altre obrer, en canvi, més jove, és un immigrant marroquí que creu en els ideals més primaris del comunisme més elemental i impracticable, i que té una vena lírica típica de la candidesa sense malícia de la generació new age. Vagament culte, tota l'estona intenta establir una relació decent, mantenint-hi converses moderadament profundes, amb el seu company, de qui, tanmateix, només en rep bromes desficioses i evasives. La relació que filma Guerin entre els dos obrers és, sarcàsticament per als espectadors que quedaren enlluernats per tanta calidesa i autenticitat, un bon exemple de per què la majoria de la classe baixa o obrera sempre ha preferit la submissió amb un caramel abans que la llibertat amb deures i exigències.

Amb tot això —voldria que quedés clar— no vull dir que Guerin sigui el culpable d'haver oferit una visió tergiversada o mal intencionada d'un barri i uns personatges, que ha fet que els espectadors sortissin del cine pensant unes coses que, en la realitat, no són. De cap de les maneres: Guerin filma i mostra —cinema de qualitat— i l'espectador mal entén —perquè arrossega prejudicis de rebel frustrat i va carregat amb ideologia d'esponja amb espartenyia i pijama. Què hi farem!, no només és el Raval que està degradat... ■

i brutal d'ignorància, cinisme i hipocresia. Perquè l'exaltació cinèfila de certs progrés banals davant *En construcció* —record perfectament haver-ho sentit dir a més d'un crític i a més d'un espectador teòricament informat— es devia sobretot a l'entusiasme que els suscitava l'autenticitat —concepte clau— del món i els personatges que hi apareixien —el concepte d'autenticitat, per a aquests espectadors, cal aclarir que representa el contrari dels conceptes de convenció, de falsedat moral i de conformisme.

Mare de Déu, pensava jo mentre estava mirant la pel·lícula, d'altra banda prou interessant: si això és el que tants i tants progrés nostàlgics i tants i tants joves avui van de rebels per la vida creuen que és l'autenticitat, l'hem feta bona, no només perquè demostra que són uns ignorants perfectes sinó també perquè en la seva ignorància hi ha alguna cosa de cruel i de malvat. Els quatre personatges principals de la pel·lícula són una parella de joves i dos obrers. La parella de joves, suposadament tan entanyables, no és res més, per dir-ho cruament, que carn de canó per a les futures notícies de successos dels més negres informatius. La noia, una puta desgastada a pesar dels molt pocs anys; el noi, un deixat que més o menys fa de xulo de la noia i que es passa el dia jaient i fumant porros. La relació és d'una apatia incurable, com a molt en certs moments hi apareix una tendresa crispada, però tota l'estona hi ha una pugna entre ambdós que arriba a inquietar. Ell, gelós, que no vol que ella faci de puta; ella, farta, que li recrimina que tot el dia gandulegi i no en foti ni brot —l'únic projecte laboral que surt de la boca del noi en tota la pel·lícula és que, atenció, té intenció d'allistar-se a La Legión! Diran el que vulguin els progrés que esperen trobar la veritat i l'autenticitat en la misèria i la desgràcia, però la parella de *En construcció* és malauradament igual que tantes parelles de les quals